

POLITICKÉ VEDY / POLITICAL SCIENCES

Journal for Political Sciences, Modern History, International Relations, security studies / Časopis pre politológiu, najnovšie dejiny, medzinárodné vzťahy, bezpečnostné štúdiá

URL of the journal / URL časopisu: <http://www.politickevedy.fpvmv.umb.sk>

Author(s) / Autor(i): Tomáš Profant
Article / Článok: Recenze na knihu: Globale politische ziele / Book Review: Global Policy Objectives
Publisher / Vydavateľ: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov – UMB Banská Bystrica / Faculty of Political Sciences and International Relations – UMB Banská Bystrica
DOI: <http://doi.org/10.24040/politickevedy.2018.21.3.216-222>

Recommended form for quotation of the article / Odporúčaná forma citácie článku:

PROFANT, T. 2018. Recenze na knihu: Globale politische ziele. In *Politické vedy*. [online]. Vol. 21, No. 3, 2018. ISSN 1335 – 2741, pp. 216-222. Available at: <http://doi.org/10.24040/politickevedy.2018.21.3.216-222>

By submitting their contribution the author(s) agreed with the publication of the article on the online page of the journal. The publisher was given the author's / authors' permission to publish and distribute the contribution both in printed and online form. Regarding the interest to publish the article or its part in online or printed form, please contact the editorial board of the journal: politicke.vedy@umb.sk.

Poskytnutím svojho príspevku autor(i) súhlasil(i) so zverejnením článku na internetovej stránke časopisu Politické vedy. Vydavateľ získal súhlas autora / autorov s publikovaním a distribúciou príspevku v tlačenej i online verzii. V prípade záujmu publikovať článok alebo jeho časť v online i tlačenej podobe, kontaktujte redakčnú radu časopisu: politicke.vedy@umb.sk.

RECENZIA NA KNIHU: GLOBALE POLITISCHE ZIELE

BOOK REVIEW: GLOBAL POLICY OBJECTIVES

Tomáš Profant*

LEPENIES, P. - SONDERMANN, E. (eds.): *Globale politische Ziele. [Global Policy Objectives]. Bestandsaufnahme und Ausblick des Post-2015 Prozesses.* Baden-Baden: Nomos, 2017. 268 s. ISBN 978-3-8487-3122-0.

Editori zborníka, **Philipp Lepenies** a **Elena Sondermann**, v úvode konštatujú základnú zmenu, ktorú *Ciele udržateľného rozvoja* prinášajú. Na rozdiel od *Miléniových rozvojových cieľov* (MDGs), *Ciele udržateľného rozvoja* (SDGs) platia ako pre globálny Juh, tak pre Sever. Zo všetkých krajín sa tak potenciálne stávajú tzv. rozvojové krajiny. Zároveň však naďalej platí, že SDGs sú systémom štatistických cieľov rovnako ako boli MDGs, a sú tak prejavom politiky založenej na dôkazoch, na transparentných, merateľných a komunikovateľných dátach, čím pokračujú v tzv. dátovej revolúcii. Otázkou zborníka, ktorú si editor a editorka kladú je, v čom sa SDGs odlišujú od MDGs. Len niektorí z autorov a autoriek však na túto otázku aj odpovedajú, a záujemcom výlučne o SDGs niektoré kapitoly nemajú až tak čo povedať.

V prvej kapitole, **Hildegard Lingnau**, ktorá pracovala pre Organizáciu pre ekonomickú spoluprácu a rozvoj (OECD) v oblasti SDGs ako poradkyňa, prináša základné údaje o zmene oproti MDGs a základnú perspektívu OECD. Na kapitole je zaujímavý posun v diskurze a najmä explicitná snaha o zásadnú zmenu doterajšieho fungovania, pretože „*business as usual*“ jednoducho nebude stačiť. Autorka ponúka prehľad základných politík, ktoré navrhujú medzinárodné organizácie, ako zvýšenie efektívnosti zdaňovania, zamedzenie daňovým únikom do daňových rajov, zelené investície, spoluprácu so

---

* Mgr. Tomáš Profant, PhD. pôsobí ako výskumný pracovník na Ústave medzinárodných vzťahov v Prahe, Česká republika a tiež pôsobí ako odborný asistent na Fakulte sociálnych a ekonomických vied Univerzity Komenského v Bratislave, Mlynské luhy 4, 821 05 Bratislava, Slovenská republika, e-mail: tomas.profant@fses.uniba.sk.

DOI: <http://doi.org/10.24040/politickevedy.2018.21.3.216-222>

súkromným sektorom na rozvojových projektoch, garantovanie ziskovosti pre investorov na takýchto projektoch. Základným predpokladom rozvoja ostáva lepšia integrácia do globálnej ekonomiky, ale zároveň je dôležité aj úsilie o politickú koherenciu. Inak je text plný oficiálneho žargónu a je v ostrom kontraste k akademickým kapitolám v knihe. Kritickému analytikovi mnoho neprinesie.

Druhá kapitola od **Jürgena K. Zattlera**, ktorý podobne ako **H. Lingnau** pracuje na nemeckom Ministerstve pre ekonomickú spoluprácu a rozvoj, je prehľadom problematiky nerovnosti vo svete a v krajinách globálneho Juhu. Kapitola neprináša nič nové a takmer vôbec sa netýka SDGs. Otázkou je, prečo sa vôbec v zborníku nachádza.

Katja Freistein a **Bettina Mahler** vo svojej kapitole dobre poukazujú na výbušný potenciál *Cielov udržateľného rozvoja*. Analyzujú problematiku nerovnosti, ktorú nachádzajú rozptýlenú vo viacerých cieľoch. Najviac je však prítomná v desiatom celi. Ich analýza ukazuje, že SDGs ponúkajú fundamentálnu reformu rozvojového diskurzu, hoci základný kameň tohto diskurzu – rozvoj samotný ako cieľ nechávajú nedotknutý. Naplňajú ho však natoľko odlišným obsahom (v porovnaní s MDGs), že **K. Freistein** a **B. Mahler** majú v interpretácii skutočne veľmi blízko k najradikálnejšej alternatíve – postrozvojovému prístupu. Treba však zároveň dodať, že ciele sú napísané často veľmi opatrným jazykom. O aké zmeny teda ide? V prvom rade, zahrnutie nerovnosti v jej štrukturálnej forme a v problematike sociálneho vylúčenia je výrazným posunom oproti MDGs. Konkrétne sa SDGs venujú otázke, kto presne získava vďaka celonárodnému úspechu napríklad hospodárskeho rastu alebo aj vyššej vzdelanosti. Desagregácie indikátorov umožňuje lepšie vidieť vylúčenie najchudobnejších v národných štátoch. Zároveň umožňuje, aby bolo kriticky hľadené aj na krajiny bohatého Severu, pretože porovnáva napríklad vzdelanie chudobných a bohatých detí vo Švédsku, nielen medzi Švédskom a Ugandou. Hoci je artikulácia cieľa miernejšia ako bola zamýšľaná Panelom eminentných osôb (ktorý požadoval zlepšenie vo všetkých príjmových kvintiloch, aby bolo možné hovoriť o celkovom úspechu desiateho cieľa), samotná desagregácia umožňuje o tom, či najchudobnejší tiež dosiahli tento cieľ, minimálne hovoriť. Tým, že sú ciele univerzálne, pre všetkých umožňujú, aby boli politicky proti nerovnosti využívané aj v bohatých štátoch vrátane Slovenska. Výraznou zmenou oproti starším cieľom je opustenie atomizovanej perspektívy na tzv. rozvojové krajiny a prijatie štrukturálnej perspektívy na systémové príčiny „nerozvinutosti“. Cieľom je zlepšiť reguláciu a monitoring

globálnych finančných trhov a takisto globálnu makroekonomickú stabilitu. Problémom rozvoja sa tak zdá byť aj nedostatočná regulácia, makroekonomická stabilita a monitoring na globálnej úrovni. Ďalším problémom je nerovnosť v medzinárodných organizáciách globálneho vládnutia, ktorému sa venuje cieľ č. 16. Autorky aj tu zdôrazňujú opatrnosť pri formulácii, ale poukazujú na zmenu v diskurze oproti MDGs. Zároveň zmieňujú spojenie so Svetovou obchodnou organizáciou (WTO), čo pre niektorých môže znamenať neoliberalný obchodný systém. Pre autorky to však znamená potenciál reformy WTO v súlade so stále nedokončeným kolom z Dohy. Treťou zásadnou zmenou je prijatie medzinárodnej politiky ako hry s nulovým súčtom. Kým doteraz bol v rozvojom diskurze prítomný predpoklad, že tzv. rozvojové krajiny budú dobiehať tzv. rozvinuté krajiny bez toho, aby na tom druhé menované trafil, SDGs zdôrazňovaním obmedzenosti zdrojov vytvárajú logický záver, že nie je možné, aby si jedni polepšili a druhí neprišli o svoj status, ak by naozaj došlo k dobiehaniu. Otázka, či autorky interpretujú ciele „správne“ je otázkou o tom, či je pohár spolovice prázdny alebo plný. V každom prípade platí, že rozumné využitie SDGs umožní radikálnu kritiku voči vládam, ktoré by ich mali naplňať. Tejto interpretácii nahrávajú tvrdenia diplomatiek z OSN, podľa ktorých cieľom SDGs bolo zmeniť diskurz a ideologické nastavenie štátov.

Susana García Díez z nemeckého štatistického úradu a **Philipp Lепенies** sa vo svojej kapitole venujú alternatívnym indikátorom voči HDP. Ponúkajú historický prehľad vzniku národných alternatívnych indikátorov, ktoré sa práve svojim národným zameraním odlišujú od univerzálnych indikátorov v rámci SDGs. Posledné desaťročie sa v OECD a mnohých krajinách začína diskutovať o alternatívach k HDP, a rôzne komisie prichádzajú s návrhmi ako lepšie merať kvalitu života. Autor a autorka sa zameriavajú na otázku, či sa na tvorbe nových indikátorov podieľa aj obyvateľstvo a zisťujú, že sa tak do väčšej miery dialo iba v Austrálii. Výsledné indikátory z Austrálie, Veľkej Británie, Talianska, Nemecka a Rakúska sumarizujú autori do troch základných okruhov – materiálneho blahobytu (1.), kvality života (2.) a udržateľnosti životného prostredia (3.). V rámci vymedzených okruhov vyberajú najdôležitejšie indikátory: 1. disponibilný príjem domácností, mieru rizika chudoby, pomer príjmov horného a dolného kvintilu; 2. predpokladanú dĺžku života pri narodení, vnímanie vlastného zdravia, mieru nezamestnanosti, spokojnosť na pracovisku, úroveň vzdelania obyvateľstva, pociťovanú fyzickú bezpečnosť vonku v noci, spokojnosť s osobnými a spoločenskými vzťahmi, podieľanie sa na dobrovoľníckych aktivitách, spokojnosť so životom, spokojnosť s voľným časom

a dôvera v inštitúcie; 3. znečistenie ovzdušia emisiami CO₂ a podiel energie z obnoviteľných zdrojov na hrubom energetickom využití. Poukazujú na zistenia doterajšieho výskumu o prínosoch alternatívnych indikátorov, ktoré sa však zatiaľ obmedzujú iba na lokálnu úroveň. Vďaka alternatívnym indikátorom sa posilňuje demokratický proces, keďže ľudia môžu lepšie artikulovať svoje preferencie a zvyšuje sa dôvera, že formulácia cieľov aj povedie k ich napĺňaniu. Autor a autorka preto argumentujú, aby nové indikátory vznikali po diskusiách s občanmi. Kritizujú, že HDP naďalej ostáva dominantným aj vo vyjadreniach politikov, ktorí sa ho nesnažia nahradiť. Európska komisia napríklad po projekte „Po HDP“ prišla s projektom „HDP a ďalej“. **David Cameron** jasne prehlásil, že HDP ostáva základom všetkých našich aspirácií. Autori kritizujú, že naďalej sa všetci snažia hľadať nejaké indikátory. Fixácia na merateľnosť podľa nich zabraňuje alternatívnym konceptom pokroku. V rámci vnútroštátickej debaty vnímajú dva póly – na jednom snahu o vznik sady indikátorov, ktoré budú lepšie schopné zhodnotiť kvalitu života v rôznych oblastiach, a na druhom snahu o nahradenie HDP jedným indikátorom.

Henning Hahn zo Slobodnej univerzity v Berlíne a **Robert Lepenies** vo svojej kapitole vychádzajú z kritiky efektívneho altruizmu, a SDGs konceptualizujú ako realistickú utópiu v zmysle ideálnej teórie spravodlivosti. V prípade efektívneho altruizmu kritizujú scientizmus, ktorý vedie k individualizmu a ignorovaniu inštitucionálnych a štrukturálnych problémov. Problémom je, že napríklad používané metódy (randomizované kontrolované štúdie alebo experimentálne prístupy) sa nezaoberajú kontextom, v ktorom sa odporúčané politiky nachádzajú. Problém globálnej chudoby si vyžaduje inštitucionálno-politické riešenie a nie individuálne, pretože závisí od príliš veľkého množstva faktorov. Problémom je tiež monetárna logika, ktorá všetky komponenty konkrétneho problému premieňa na peniaze, aby boli porovnateľné a ohodnotiteľné. Ďalej, nedostatok zdrojov je napríklad vnímaný ako exogénny faktor a nie ako dôsledok politickej vôle. Navyše, intervencie efektívneho altruizmu sú zo svojej podstaty orientované *top-down*, čím idú proti princípu participácie v rozvojevej spolupráci. Autori sa však zmieňujú o novom prístupe – *na politiku orientovanú filantropiu* – ale aj tu je spojenie s inštitúciami, či občianskou spoločnosťou, vnímané na globálnom Juhu iba prostredníctvom individualistickej logiky. Pre tieto nedostatky navrhujú perspektívu z teórie spravodlivosti. Po diskusii o odlišnostiach medzi ideálnou a neideálnou teóriou spravodlivosti sa autori prikláňajú k tvrdeniu, že SDGs môžu byť ideálnou teóriou spravodlivosti, pokiaľ táto bude dostatočne realistická, teda pokiaľ pôjde

o realistickú utópiu. V praxi to predpokladá praktickosť – konkrétne reformné kroky a politiky, orientáciu na možnosti v budúcnosti, zohľadnenie skutočných mocenských záujmov ako súčasť záujmov dominantných aktérov – napr. na pokračovaní subvencií v poľnohospodárskej politike, čo však môže byť kladené do protikladu voči potrebe boja proti klimatickej zmene a proti chudobe. Morálna praktickosť znamená zmenu štruktúr globálneho vládnutia v prospech väčšej participácie. SDGs získali legitimitu prostredníctvom transparentného procesu svojho vzniku, na ktorom sa občianska spoločnosť podieľala. V prípade SDGs, podľa autorov ide o spravodlivosť, pretože obsahujú cieľ boja proti nerovnosti a zaoberajú sa poľnohospodárskymi dotáciami, nelegálnymi finančnými tokmi a vyhýbaniu sa plateniu daní. Pre autorov tak ide o realistickú utópiu – SDGs usilujú o spravodlivejší svet, ktorý je ich horizontom, ale zároveň preň navrhujú konkrétne realizovateľné politiky.

Marianne Beisheim z nemeckej Nadácie pre vedu a politiku a **Nils Simon** z organizácie Adelphi sa vo svojej kapitole venujú problematike multi-stakeholder partnerstva (MSP). Ich cieľom je odpovedať na otázku, či sa debata o MSP v súvislosti s SDGs v OSN zmenila. Doterajšie výskumy ukazujú zmiešanú bilanciu – podľa jednej štúdie až 37% projektov neprinieslo žiaden relevantný výstup a 63% nespĺnilo tri z piatich cieľov. Ich vlastný výskum ukázal, že projekty majú aj užitočné výsledky a malá skupina bola vysoko efektívna a inovátna. Kľúčovým prvkom úspechu partnerstva je prepojenie na existujúce inštitúcie a potrebné je partnerstvo s miestnym obyvateľstvom, ktoré musí projekty prijať za svoje. Autori vymenúvajú doterajších 19 iniciatív k téme partnerstva v rámci OSN od roku 1998. Ich cieľom je, aby tieto partnerstvá boli transparentné, aby v nich bola čo najnižšia mocenská nerovnosť, a aby bola zaistená nezávislosť a integrita OSN. Obsahom potom malo byť aj presadenie MDGs a SDGs. Vo všeobecnosti ale konštatujú, že do SDGs sa OSN podarilo zaistiť „*umožňujúce meta-vládnutie*“ a prvé elementy „*garantovaného meta-vládnutia*“ (ensuring meta-governance). V poradí 17. cieľ SDGs je explicitný v umožňovaní meta-vládnutia a určitú istotu prináša platforma partnerstiev, ktorú OSN plánuje vytvoriť. Testom môže byť vytvorenie rámca pre zaistenie plnej implementácie partnerstva v súvislosti so snahami malých ostrovov, ohrozených klimatickou zmenou. Prvou lastovičkou je platforma UNDESA, vytvorená v rámci orgánu OSN, v ktorej sa v súčasnosti nachádza viac ako dvetisíc partnerstiev. Do tejto platformy majú byť nahrávané správy z projektov, ich kvalita je však nepresvedčivá. Podľa autorov, vo všeobecnosti existuje konsenzus na potrebe jasných pravidiel pre partnerstvá, dátová banka o

partnerstvách a platforma pre tieto partnerstvá. V súčasnosti je nejasná definícia, čo partnerstvo vlastne je a niektorí aktéri tento termín pre jeho vágnosť odmietajú používať. Kritizovaná je dominancia byrokracie OSN v týchto partnerstvách a nedostatok zodpovednosti najmä zo strany súkromných aktérov. Z rozhovorov vyplýva, že veľa aktérov nemá detailnú znalosť o tom, čo partnerstvá majú znamenať, a tí čo túto znalosť majú ju prepájajú s vlastnými záujmami. Príkladom je súboj medzi Hospodárskym a sociálnym výborom OSN (ECOSOC) a Vysokým politickým fórom o udržateľnom rozvoji v rámci OSN o to, kto má byť hlavným nástrojom pri presadzovaní partnerstiev. V závere autori konštatujú, že síce môže byť meta-vládnutie OSN posilnené na rétorickej úrovni, podstatné bude to, k akým rozhodnutiam a aktivitám napokon dôjde.

Kapitola **Manuela Riveru** z amsterdamského Inštitútu pre vyššie štúdie o udržateľnosti sa venuje depolitizácii v súvislosti s SDGs a z jej nejasného textu sa mi zdá, že jedným z argumentov je náročnosť naplnenia cieľov kvôli chýbajúcim inštitucionálnym návrhom v tejto otázke. Kritizované je takisto množstvo priorít, ktoré tým pádom vedie k absencii akejkolvek priority. Univerzálna platnosť problémov ako ekologická kríza alebo nesprávny rozvoj Severu, ostáva podľa **M. Riveru** ťažko operacionalizovateľná. Podľa **M. Riveru** preto dôjde k tomu, že štáty budú usilovať iba o to, aby zbierali tzv. známe „nízko visiace ovocie“ a na hlbšie snahy o zmenu sa nezmôžu, pretože niet inštitucionálno-politickej sily, ktorá by ich k tomu nútila.

V poslednej kapitole **Aram Ziai** analyzuje Správu vysokého panelu významných osôb k agende po roku 2015 – Nové globálne partnerstvo: eliminovať chudobu a transformovať ekonomiky prostredníctvom udržateľného rozvoja. Zameriava sa na kontinuity a diskontinuity medzi touto správou a dovtedajším rozvojovým diskurzom. Jednou zo zmien je explicitné zmiernenie nerovnosti, ďalšou dôraz kladený na sexuálne násilie a tiež zameranie sa na svetovú ekonomiku namiesto rozvojovej spolupráce. Cieľom je napokon meranie pokroku v dosiahnutých cieľoch podľa častí obyvateľstva a nie celého obyvateľstva, aby sa nestalo, že pokrok robí napríklad iba bohatšia časť obyvateľstva. Autor v správe nachádza dve zásadné diskurzívne odlišnosti. Prvou je už diskutovaná možnosť považovať krajiny Severu za rozvojové, vzhľadom na univerzalitu problematiky udržateľnosti. Univerzalizáciu objektu rozvojového diskurzu poznáme z diskurzu jedného sveta a neoliberalizmu. V oboch prípadoch podlieha diskurzu celý svet, a nie iba jeho rozvojová časť. To však neznamená, že by správe nedominovalo rozdelenie sveta na rozvinuté a nerozvinuté krajiny. Avšak, zmena objektu umožňuje vykonávať intervencie aj

na globálnom Severe. Druhou zmenou je snaha o odstránenie chudoby a venovanie sa nerovnosti, ktoré vracia svet do progresívnejšieho obdobia 70. rokov minulého storočia. **A. Ziai** však zdôrazňuje, že autori správy sa zároveň považujú za podporovateľov voľného obchodu. Kontinuitou je, že problémom ostáva chudoba a nie napríklad útlak. Chudoba je však doplnená o zmenu klímy. Ďalšou kontinuitou je schopnosť vyriešiť problémy tu a teraz, i napriek tomu, že sme to rovnako tak dobre mohli urobiť už pred desiatimi rokmi. Súčasný kontext tak nie je problematizovaný a krédom ostáva jednota cieľov. Receptom na problémy sú technologické riešenia a hospodársky rast, ktorý je už teraz inkluzívny a udržateľný.

Záujemcom o SDGs sa dajú odporučiť iba kapitoly o nerovnosti a o rozvojovom diskurze. **Robert H. Wade** publikoval text, ktorý už bol čiastočne publikovaný na iných miestach a ponúka svoj tradičný, dobre vyargumentovaný naratív, ktorému však chýba ekologický rozmer. Mnohé kapitoly sa SDGs nevenujú a ak áno, tak z neakademického pohľadu, ktorý nie je príliš prínosný a viac reprodukuje oficiálny žargón ako nové poznatky. V tomto ohľade je zborník miernym sklamaním.